

ມະຫາ ບຸນຍົກ ແສນສູນທອນ

ວັນນະຄະດີລາວ ມີມາແຕ່ກ່ອນລາວນຳເອົາພຸດທະສາດສະໜາ ເຂົ້າມາເຜີຍແຜ່ຢູ່ປະເທດລາວ ເປັນເວລາ ດົນນານ. ບັນດານັກປາດລາວແຕ່ກ່ອນ ບໍ່ມີໃຜຮູ້ວ່າເກີດຂຶ້ນໄດ້ຢ່າງໃດ ໃຜເປັນຜູ້ປະດິດຄິດແຕ່ງຂຶ້ນ

ແຕ່ໃນສະໄໝປັດຈຸບັນ ມີນັກປາດລາວຫລາຍຄົນ ພາກັນຄິດຊອກຄື້ນຫາຫລັກຖານການເປັນມາ ຂອງວັນນະຄະດີລາວ, ໂດຍສະເພາະແມ່ນ ອາຈານມະຫາສິລາ ວິຣະວົງສ໌ ນັກປາດຄົນສຳຄັນຄົນນຶ່ງໃນຍຸກ ປັດຈຸບັນ ເພິ່ນໄດ້ຄົ້ນຢ່າງຈິງຈັງ ພ້ອມດ້ວຍເພື່ອນຮຸ່ນດຽວ ຂອງເພິ່ນ ໂດຍຊອກຄື້ນຄຳພີດີກາຕ່າງໆທີ່ມີອາຍຸ ໃນສະໄໝປະຫວັດສາດ ແລະ ກ່ອນປະຫວັດສາດ

ໃນທີ່ສຸດເພິ່ນລົງຄວາມເຫັນວ່າ ວັນນະຄະດີລາວໃນສະໄໝກ່ອນປະຫວັດສາດ ແມ່ນ ກອນຜຍາ, ກອນຜຍາແມ່ນຄຳກອນປະເພດນຶ່ງ ໃນຈຳພວກກອນອ່ານ ແລະກອນລຳ ແຕ່ເປັນບົດສັ້ນໆ ບໍ່ເປັນເລື່ອງຍາວ ກອນຜຍາເປັນຄຳປະພັນທີ່ພວກບ່າວສາວຄິດຂຶ້ນເວົ້າແກ້ກັນ ໃນທັນທີທັນໃດ ໂດຍປຽບທຽບເອົາສັດ ຕົ້ນໄມ້ ພູຜາປ່າດົງມາໃສ່ ຫລື ເປັນຄຳສຸພາສິດ ກ່າວຕຸກເຕືອນໃຈໃຫ້ມີແນວຄິດ ຄິດເຫັນເອົາເອງຕາມຄວາມ ຄ່ອງແຄ້ວ ແລະ ສະຕິປັນຍາຂອງໃຜລາວ ດັ່ງນີ້ ຈິ່ງເອີ້ນວ່າກອນຜຍາ ຄືມາຈາກປັນຍາ ຫລືປຣັດຊະຍາ ນັ້ນເອງ ກອນຜຍານີ້ແລ ເປັນຫລັກເປັນເຄົ້າຂອງວັນນະຄະດີລາວ ໃນປະເພດຄຳກອນຂອງລາວແທ້ ໃນກ່ອນ ປະຫວັດສາດ ວັນນະຄະດີລາວ ບໍ່ແມ່ນໄດ້ແບບຢ່າງມາຈາກຊາດອື່ນ ແລະ ພາສາອື່ນ ເພາະຕາມການ ສັງເກດຂອງນັກປາດລາວຫລາຍທ່ານ ໂດຍມີ ທ່ານອາຈານມະຫາສິລາ ເປັນເຄົ້າ ໄດ້ກ່າວໄວ້ວ່າ ຄຳຜຍາ ລາວ ກ່ອນປະຫວັດສາດ ເປັນຄຳພາສາລາວລ້ວນໆ ບໍ່ມີພາສາອື່ນມາປົນຈັກຄຳ ແລະ ຄຳຜຍາສ່ວນຫລາຍ ແມ່ນເອົາສັດ ປ່າໄມ້ ພູຜາ ແລະ ທຳມະຊາດຕ່າງໆ ມາສົມທຽບ ຍົກຕົວຢ່າງ :

ນົກເຂົາໄຂ່	ຍັງເອົາແກ້ມກ່າຍຄອນ
ນົກເຂົານອນ	ຍັງເອົາແກ້ມກ່າຍໄມ້
ບາດວ່ານ້ອງນັ່ງໄຫ້	ຊິເອົາແກ້ມກ່າຍໃຜ

ນົກເຂົ້າຕູ້	ພາກຄູ່ກໍຍັງຂັນ
ກາເວົ້າວອນ	ພາກຄອນກໍຍັງຮ້ອງ
ບາດວ່ານ້ອງພາກອ້າຍ	ຄວາມດຽວບໍ່ເອີ້ນສັ່ງ
ຕັ້ງແຕ່ໄມ້ໃຫຍ່ລົ້ມ	ກໍຍັງເອີ້ນສັ່ງຕໍ່
ທຶນແຜ່ນລ້ານ	ກ້ອນໃຫຍ່ຄືຊິໜັກ
ບາດວ່າເອົາຊະໂນຕິດ	ຊຶ່ງຊາສັງມາໄດ້
ຄັນແມ່ນຕາມຕາຄົ້ວ	ຄືຊະໂນຊິໜັກກວ່າ
ຄັນແມ່ນຕາບໍ່ຄົ້ວ	ຊິເປົາເປື້ອງຝ່າຍຊະໂນ
ທຶນທາງຮົກ	ອ້າຍຍັງວ່າຊິຖາງ
ທຶນທາງບາງ	ອ້າຍຍັງວ່າຊິແຕ່ງ
ບາດວ່ານ້ຳແກງຖ້ວມ	ຊິຈຳນ້ອງຊ່ວງເຮືອ ຊັ້ນບໍ່

ຄຳຜຍາ ຫລືຄຳກອນ ທີ່ບໍ່ມີພາສາອື່ນປົນຄືແນວນີ້ ນັກປາດລາວເຮົາສັນນິດຖານວ່າ ເປັນຄຳກອນທີ່ມີມາກ່ອນປະຫວັດສາດ ສ່ວນຄຳກອນທີ່ມີມາໃນສະໄໝປະຫວັດສາດນັ້ນ ແມ່ນມີພາສາປາລີ ສັນສະກຣິດ ຂເມນ ປົນຢູ່ຢ່າງຫລວງຫລາຍ

ວັນນະຄະດີລາວໃນສະໄໝປະຫວັດສາດ

ຕົ້ນສັດຕະວັດທີ 16 ຄືຕັ້ງແຕ່ ຄສ. 1500 ຫາ 1520 ນີ້ ແມ່ນຮາຊະການພະເຈົ້າວິຊຸນນະລາດ ໃນຮາຊະການນີ້ ພະສົງເຖຣະຂອງລາວ ຮຽນຈົບພະໂຕປິດົກຂອງພຸດທະສາສະໜາມີຫລາຍອົງ ນັກປາດບັນດິດກໍມີຫລາຍພະພຸດທະສາສະໜາກໍຮຸ່ງເຮືອງເຫລືອງເຫລື້ອມ ພະເຈົ້າວິຊຸນນະລາດກໍຕັ້ງໃຈທະນຸບຳລຸງພະສາສະໜາຄຳພີປັນຈະຕັນຕະຣະ ອັນເປັນຄຳພີສຳຄັນ ແລະ ເປັນພາສາສັນສະກຣິດນັ້ນ ສົມເດັດພະສັງຄະຣາຊາວິຊຸນລະມະຫາຣາຊາທິບໍດີສັດຕະນາຄະນະທຸດ ເປັນຜູ້ແປອອກມາເປັນພາສາລາວ ແບບກອນກະວີ ຄືວິທີແຕ່ງກາບວິດຊຸມາລີ ຫລືໂຄງສີ່ສຸພາບນັ້ນ ໄດ້ຈະເຣີນແຜ່ຫລາຍຕັ້ງແຕ່ສະໄໝນີ້ເປັນຕົ້ນມາ ຮິດສິບສອງຄອງສິບສີ່ ກໍແມ່ນແຕ່ງຂຶ້ນໃນສະໄໝນີ້, ຜູ້ແຕ່ງກໍແມ່ນ ພະຄູມະຫາເທພຫລວງ ອົງເປັນພະຫັມມະເສນາ (ຕຳແໜ່ງສັງຄະຣາດ) ແລະ ພະມະຫາມຸງຄຸນສິດທິ ສອງຜູ້ນັ້ນອົງນີ້ ຮຽນຈົບພະໂຕປິດົກ ແລະ ແຕກສານ

ທາງດ້ານວັນນະຄະດີອິນເດັຽ ທັງສອງອົງນີ້ ສາມາດຄັດລອກເອົາແບບຢ່າງສັນທະກະວີຂອງອິນເດັຽ ມາແປງເປັນກາບກອນໂຄງສານຂອງລາວ ພ້ອມທັງຮີດສິບສອງຄອງສິບສີ່ ແລະ ກາບ ກອນ ໂຄງ ສານ ນີ້ ທັງອໍານາດການປົກຄອງບ້ານເມືອງ ແລະອໍານາດການປົກຄອງສົງ ໄດ້ມີຄໍາສັ່ງໃນທົ່ວປະເທດ ໃຫ້ພະສົງລາວ ໃນທົ່ວປະເທດ ທາງໄຕ້ຕັ້ງແຕ່ລີ່ຜີຂຶ້ນມາ ທາງເໜືອແຕ່ຜາໄດຜາຕ່າງລົງມາ ໃຫ້ພາກັນໄປຮຽນເອົາຢູ່ເມືອງ ຊຽງດົງຊຽງທອງພຸ່ນ ເມື່ອຮຽນໄດ້ຄ່ອງແຄ້ວແລ້ວ ກໍໃຫ້ກັບເມືອງຖິ່ນຖານຂອງໃຜລາວ ແລະ ໃຫ້ເມືອສິດສອນ ລູກສິດຂອງຕົນ ແລະ ໃຫ້ເຜີຍແຜ່ແກ່ອອກຕົນຍາດໂຍມໃນທ້ອງຖິ່ນຂອງຕົນຈົນສຸດຄວາມສາມາດ (ຄັດຈາກ ລານກ້ອມຂາດຫຼາຍ ຢູ່ວັດວິຊຸນນະລາດ)

ຕົກມາໃນຮາຊະການພະໂພທິສາຣະຣາດ ຄສ. 1520 ເຖິງ ຄສ. 1550 ພະອົງໄດ້ສືບຕໍ່ເຜີຍແຜ່ ຮີດສິບສອງ ຄອງສິບສີ່ ແລະ ແປຕໍາລາຕ່າງໆ ທີ່ເປັນພາສາປາລີ ແລະ ພາສາ ສັນສະກຣິດ ພາສາຂອມ ອອກມາສິດສອນຊາວພຸດທະບໍລິສັດຢ່າງກວ້າງຂວາງ ໂດຍແມ່ນ ພະມະຫາສັດທາທິໂກ ເປັນອົງສໍາຄັນ (ຄັດຈາກລານກ້ອມບ້ານສິງ ແຂວງຫລວງພະບາງ) ໃນສະໄໝນີ້ ກາບກອນໂຄງສານໄດ້ເກີດຂຶ້ນຢ່າງພົດພົ້ນ ປະຊາຊົນລົມກັນ ຫລືບ່າວສາວລົມກັນ ກໍລົມເປັນກາບກອນໂຄງສານ ຜູ້ຈະເຂົ້າໄປເຝົ້າພະເຈົ້າຊີວິດ ກໍຕ້ອງ ໄດ້ລົມກັບນາຍປະຕູພະລາຊະວັງເປັນກາບກອນໂຄງສານ ຖ້າບໍ່ລົມແນວນັ້ນ ກໍບໍ່ໄດ້ເຂົ້າເຝົ້າ. ນີ້ໝາຍ ຄວາມວ່າ ການເຜີຍແຜ່ວັນນະຄະດີ ແລະ ຮີດຄອງປະເພນີ ແມ່ນເຮັດຢ່າງເອົາຈິງເອົາຈັງ

ດັ່ງນັ້ນ ວັນນະຄະດີລາວ ຈິ່ງໄດ້ແຜ່ຜາຍຂະຫຍາຍອອກໃນທົ່ວປະເທດຢ່າງກວ້າງຂວາງ ຕັ້ງແຕ່ ນັ້ນມາ ປະຊາຊົນລາວກໍສືບຕໍ່ເຜີຍແຜ່ກັນມາໂດຍຕະຫລອດ ພະເຖຣະຜູ້ມີພອນສະຫວັນ ທາງດ້ານວັນນະຄະດີ (ກາບ ກອນ ໂຄງ ສານ) ກໍພາກັນຕັ້ງໜ້າສິດສອນ ແກ່ອອກຕົນຍາດໂຍມ ຕິດຕໍ່ກັນມາຢ່າງບໍ່ຂາດສາຍ, ຈົນມາເຖິງສັຕຕະວັດທີ 17 ຄສ 1638 ພະເຈົ້າສຸຣິຍະວົງສາ ອື່ນຄອງຮາຊະສົມບັດ ພະອົງໄດ້ຕັ້ງໜ້າ ຢ່າງຈິງຈັງ ເພື່ອເຜີຍແຜ່ສິລະປະວັນນະຄະດີ ແລະ ຮີດຄອງປະເພນີ ສິ່ງເສີມການສຶກສາໂດຍເອົາວັດເປັນ ໂຮງຮຽນ ເອົາວັດເປັນຫໍພັກ ເອົາວັດເປັນໂຮງໝໍ ... ປຸກລະດົມໃຫ້ຄົນເຂົ້າບວດຈົນຖືກັນເປັນຮີດວ່າ ຊາຍໜຸ່ມ ຖ້າຜູ້ໃດບໍ່ບວດ ຖືວ່າເປັນຄົນດິບ ເປັນຄົນໂງ່ຈ້າຫລ້າຫລັງ ບໍ່ເປັນທີ່ຮັກຂອງຍິງສາວ, ຜູ້ໃດໄດ້ບວດຖືວ່າ ເປັນຄົນສຸກ ເປັນຄົນສລາດຫລັກແຫລມ ຍ່ອມເປັນທີ່ຮັກຂອງຄົນທັງຫລາຍ. ດັ່ງນັ້ນ ໃນສັດຕະວັດທີ 16-17 ນີ້ ປະເທດລາວເກີດມີນັກປາດບັນດິດຂຶ້ນຢ່າງຫລວງຫລາຍ ໃນທົ່ວປະເທດ ມີນັກຮ້ອງ ນັກລໍາ ຄູອາຈານສອນ ດ້ານນີ້ເກືອບວ່າມີທຸກໝູ່ບ້ານ, ຄໍາພິຊາດົກຕ່າງໆ ມີນັກປາດແປຈາກພາສາປາລີສັນສະກຣິດ ມາເປັນ ກາບ ກອນ ຕ່າງໆ ເປັນອັນມາກ

ຄຳກອນເລື່ອງ ສັງສິນໄຊ, ແຕງອອນ, ກາລະເກດ, ພະເກດສຸຣິຍົງຍານ, ຈຳປາສີ່ຕົ້ນ, ທ້າວສຸຣິວົງ ແລະອື່ນໆ ກໍເຊື່ອວ່າເກີດຂຶ້ນໃນສັດຕະວັດທີ 16-17 ນີ້. ເຮົາຈະເອີ້ນຍຸກນີ້ວ່າ ເປັນຍຸກຄຳຂອງວັນນະຄະດີລາວ ກໍວ່າໄດ້ຢ່າງບໍ່ຜິດ ເພາະວ່າການປຸກລະດົມຂົນຂວາຍ ດ້ານວັນນະຄະດີໃນຍຸກນີ້ ລົງເຖິງປະຊາຊົນຊາວພຸດ ທຸກໆບ້ານແທ້. ປະຊາຊົນຊາວພຸດລາວ ຖືກັນເປັນຮິດວ່າ ມີບ້ານຕ້ອງມີວັດ ເພາະວັດເປັນໂຮງຮຽນ ເປັນທຸກຢ່າງຂອງຊີວິດຊາວພຸດລາວ

ຕອນຂ້າພະເຈົ້າຍັງເປັນຈົວນ້ອຍ ໄດ້ຈີ່ສຳນັກຮຽນ ແລະ ໄດ້ໄປຮຽນແຕ່ງກາບ ກອນ ນຳອາຈານ ເຊັ່ນ ຢູ່ວັດໂຂງພະໃຫຍ່ ເມືອງໂຂງ ມີອາຈານໃຫຍ່ອົງນຶ່ງເປັນຜູ້ມີຊື່ສຽງທາງດ້ານວັນນະຄະດີເປັນເລີດ ຄືທ່ານ ມະຫາທິລາດ ທ່ານເປັນອາຈານສອນລຳ ໃຫ້ແກ່ໝໍລຳທັງຊາຍ ແລະ ຍິງ ໝໍລຳບໍ່ວ່າຊາຍ ຫລືຍິງ ຄັນອອກຈາກສຳນັກນີ້ຖືວ່າເກັ່ງຫລາຍ ຄືເກັ່ງທັງການແຕ່ງກາບ ກອນ ຢູ່ທາງເຂດຈຳປາສັກໃນເວລານັ້ນ ກໍແມ່ນສຳນັກນີ້ ເປັນສຳນັກທີ່ໂດ່ງດັງທາງດ້ານການແຕ່ງ ແລະ ການລຳຫລາຍ

ອີກສຳນັກນຶ່ງຢູ່ແຂວງຈຳປາສັກ ກໍແມ່ນສຳນັກວັດທ່າແຮ່ ເມືອງມູນລະປາໂມກ ໂດຍແມ່ນຍາທ່ານ ມະຫາເຄນທະນາກອນ ເປັນຜູ້ສອນ ທັງການລຳ ການແຕ່ງ ຂ້າພະເຈົ້າກໍໄດ້ໄປຮຽນແຕ່ງນຳເຜີ້ນ ໃນສະໄໝ ຍັງເປັນຈົວ ແລະ ໄດ້ລື້ງແກ່ນ ໂຄຣົບນັບຖືເຜີ້ນຫລາຍ

ອີກສຳນັກນຶ່ງ ແມ່ນວັດບ້ານສມັນ ສັກເມືອງ ເມືອງໂພນທອງ ໂດຍແມ່ນຍາທ່ານພະຄູ່ປຸ້ຍ ຫລານ ສົມເດັດລຸນ ວັດເວີນໄຊ ຍາທ່ານອົງນີ້ເກັ່ງທັງດ້ານເວດມົນຄາຖາ ທາງດ້ານການແຕ່ງກາບ ກອນ ແລະ ສິດສອນໃຫ້ລູກຫລານຂອງທ່ານຈົນໝົດຊີວິດ

ທັງສາມຍາທ່ານ ແລະ ສາມສຳນັກທີ່ກ່າວມານີ້ ໄດ້ເໝີດໄປພ້ອມໆກັບທ່ານໄດ້ໝົດຊີວິດແລ້ວ ບໍ່ມີຜູ້ ສືບທອດຕໍ່ມາອີກເລີຍ ຄືເໝີດໄປປະມານ 40 ປີປາຍມານີ້ ຍັງເຫລືອແຕ່ລູກສິດທີ່ເປັນໝໍລຳ ຍັງລຳຢູ່ເທົ່າ ທຸກວັນນີ້ ສ່ວນສຳນັກຮຽນແຕ່ງຮຽນລຳຄືແຕ່ກ່ອນນັ້ນ ບໍ່ມີແລ້ວ

ຂ້າພະເຈົ້າສະຫລຸບໄດ້ວ່າ ສິລະປະວັນນະຄະດີທີ່ເຄີຍເລີ່ມຕົ້ນ ມາແຕ່ສັດຕະວັດທີ 15 ມາຈະເລີນ ຮຸ່ງເຮືອງໃນສັດຕະວັດທີ 16-17 ນັ້ນ ແມ່ນພະສົງເປັນຜູ້ປະດິດແຕ່ງຂຶ້ນ. ອຳນາດການປົກຄອງບ້ານເມືອງ ເປັນຜູ້ສະໜັບສະໜູນຢ່າງຈິງຈັງ ພະສົງຜູ້ມີພອນສະຫວັນທາງດ້ານນີ້ ເປັນຜູ້ເຜີຍແຜ່ຕັ້ງແຕ່ຕົວເມືອງຈົນເຖິງ ຊົນນະບົດໃນທົ່ວປະເທດ ແລະ ປະຊາຊົນຊາວພຸດລາວໃນທົ່ວປະເທດ ເປັນຜູ້ປົກປັກຮັກສາຕະຫລອດມາ ຈົນເຖິງເທົ່າທຸກວັນນີ້

ຜູ້ຊົມໃຊ້ວັນນະຄະດີ ຍ່ອມມີຄວາມຊື່ນໃຈ ເບີກບານໃຈ ມີຄວາມສຸກທາງໃຈ ໃນທາງພຸດທະສາສນາ ເວົ້າວ່າ ວັນນະຄະດີແມ່ນອາຫານແນວນຶ່ງທີ່ທຸກຄົນຄວນໄດ້ກິນທຸກມື້ ຂາດມື້ນຶ່ງບໍ່ໄດ້ນັ້ນ ຄືມັນເປັນມະໂນສັນ ເຈຕະນາຫານ ແປວ່າ ອາຫານທາງໃຈ ບຸກຄົນໃດບໍ່ມີຈິດໃຈມ່ວນຊື່ນເບີກບານ ບຸກຄົນນັ້ນເພິ່ນວ່າຂາດ ມະໂນສັນເຈຕະນາຫານ. ແຕ່ຖ້າວັນນະຄະດີໃດ ຫາກສ່ອງແສງສັງຄົມໃນຊາດ ວັນນະຄະດີນັ້ນຍ່ອມ :

1. ສາມາດປ້ອງກັນການກິນຊາດໄດ້ດີທີ່ສຸດ
2. ເຮັດໃຫ້ເກີດການສົມສ່ວນ ໃນການປົກປັກຮັກສາເອກະລາດຂອງຊາດ
3. ເປັນພື້ນຖານແຫ່ງການພັດທະນາປະເທດ ໃນທຸກຂົງເຂດວຽກງານ
4. ເປັນປັດໄຈສໍາຄັນ ແຫ່ງຄວາມສົງບສຸກຂອງພົນລະເມືອງ
5. ເປັນເຄື່ອງສະແດງເຖິງຄວາມຈະເລີນຂອງຊາດ

ດ້ວຍເຫດນີ້ ພວກເຮົາຈຶ່ງຖືວັນນະຄະດີ ເປັນສົມບັດອັນລ້ຳຄ່າຂອງຊາດຢ່າງນຶ່ງ. ແຕ່ເປັນສົມບັດທີ່ ມອບໃຫ້ທຸກຄົນໃນຊາດ ຊ່ວຍກັນປົກປັກຮັກສາ.